

” וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל ”. ויקרא י”ט, כ”ג

כל האילנות כאילו משיחין אלו עם אלו.
כל האילנות כאילו משיחין עם הבריות,
כל האילנות – להנאתן של הבריות שנבראו.

בראשית רבה פר' י”ג

”והיה כעץ שתול על פלגי מים, אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא ייבול,
וכל אשר יעשה יצליח”. תהילים א' ג'

ניגון העשבים

דע לך כי כל רועה ורועה יש לו ניגון מיוחד,
לפי העשבים ולפי המקום שהוא רועה שם,
כי כל עשב ועשב יש לו שירה,
ומשירת העשבים נעשה ניגון של רועה.
אם הייתי זוכה לשמוע את קול השירות,
והתשבחות של העשבים,
איך כל עשב ועשב אומר שירה לשם יתברך,
בלי תמיהה ובלי שום מחשבות זרות,
ואינם מצפים לשום תשלום גמול!
כמה יפים ונאים כששומעין השירה שלהם!
וטוב מאוד ביניהם לעבוד את ה' ביראה.
תיכף כשאדם מתעורר להשתוקק לארץ ישראל,
אזי כפי התעוררותו ותשוקתו,
נמשכת עליו הארה מקדושת ארץ ישראל.

ר' נחמן מברסלב

” כל מערכת ימי החיים של האדם הם תמיד בבחינת זריעה, למה שעתיד לצמוח. ועל כן
נקרא בשם: ”אדם” על שם האדמה. שכן כל שבחה של האדמה הוא מצד הגידול
והצמיחה הבאים ממנה. וכשם שכל מה שצומח מן האדמה יש בתוכו זרע שזורעין אותו
ושוב מעלה צמחים וגידולים חדשים, כן גם האדם, כל מה שממציא על ידי טהרת
מחשבתו וכושר מעשיו, בגדר זריעה הוא, שממנה עתידים לצמוח ולפרוח גידולים חדשים
עד אין סוף...”

מי מרום, חלק ה' הרב חרל"פ

אני רוצה תמיד עיניים כדי לראות
את יפי העולם ולהלל את היופי
המפלא הזה שאין בו כל דופי ולהלל
את מי שעשה אותו ופה להלל
ומלא, כל כך מלא, יופי.

ואינני רוצה להיות עור ליופי
העולם כל עוד אני חי. אני אותר
על דברים אחרים אבל לא אומר די
לראות את היופי הזה שבו אני חי
ושבו די מהלכות כמו אניות וחושבות
ועושות את די באומץ ולא פחות
מכך, בסבלנות, סבלנות בלי די.

ולא אחדל מהלל, כן, להלל לא אחדל.
וכשאפל עוד אקום - ולא רק לרגע -
שלא יאמרו
הוא נפל. אלא הוא קם עוד רגע להלל
בעיניים אחרונות
את שלהלל לא יחדל.

פעילות :

קראו את המקורות שלפניכם, בחרו באחד מהם ונסו למצוא את הרעיון שהמקור מבקש להעביר אליכם.

1. נתקלתם במילים לא מובנות היעזרו בחיפוש פירושיהן במילון או נסו לפרשן בדרכים אחרות.
(פירוק המילה למרכיביה, אסוציאציות בהקשר).
2. קבעו את הסוגה אליה משתייך המקור (פסוק או קטע מן המקורות היהודיים, שיר, קטע הגות), ציינו את פרטיו המזהים של המקור ("הבימה " של הטקסט).
3. מהו הרעיון המובע במקור שלפניכם וכיצד הוא מובע? (התייחסו למבנה הלשוני, לאמצעים הלשוניים, לשפה, לאווירה הנרמזת, למעמדו של הדובר בקטע).
4. מה הקשר בין הקטע שבחרתם לט"ו בשבט? הסבירו את הקשר ונמקו בחירתכם.
5. התכווננו לקריאה קולית מיטבית של המקור שבחרתם להתמקד בו.

המקורות נלקחו מלקט מקורות לט"ו בשבט מאתר או"ח של משרד החינוך

פעילות שמירת הטבע בישראל / עפר רגב

הצורך בקיום פעילות לשמירת הטבע והסביבה הוא תוצר מובהק של התקופה המודרנית. החל מאמצע המאה ה-19 הופר האיזון שבין האדם לטבע ולסביבה. המהפכה התעשייתית הביאה לשליטה גוברת והולכת של האדם על הטבע הגולמי. השכלול באמצעי התחבורה איפשר לאדם האירופי להגיע לחבלי ארץ חדשים ובלתי מופרעים, הצורך באמצעי ייצור ובחומרי גלם גרם לדילול משאבים טבעיים של כדור הארץ.

החל מאמצע המאה ה-19 עברה הארץ התפתחות טכנולוגית והתיישבותית. השימוש ברובים מודרניים הביא להתגברות של ציד חיות הבר ויצר איום ממשי על מינים שונים של בעלי-חיים. **בראשית המאה ה-20** נעלמו מנוף הארץ התנין והדוב, סכנת כליה ריחפה על הנמר והצבי. גם עולם הצומח של הארץ נפגע מן הקידמה.

בשנת 1892 החלה לפעול הרכבת בארץ-ישראל, ולצורך הסקת הקטרים נכרתו אלפי דונם של יערות אלונים. עם תום מלחמת העולם הראשונה לא נותרו כמעט יערות טבעיים בארץ.

שלטון המנדט הבריטי היה הראשון שעיגן בחוק את עקרונות שמירת הטבע. החוקים היו רופסים ביותר ובלתי ניתנים לאכיפה, אך עצם קיומם הצביע על ניצני ההכרה כי החברה חייבת לגלות אחריות כלפי משאבי הטבע.

התנועה הצינונית, שהחלה לפעול בארץ באופן אינטנסיבי באותן שנים, הניפה ברמה את דגל הפיתוח והשכלול של הארץ. הרעיון התמצה במושג "כיבוש השממה", המילה שממה ציינה כל שטח שאינו מעובד על-ידי אדם – אדמות טרשים, ביצות, שדות בור וחולות. כל מאפייני הנוף הללו נתפסו כמהות הטעונה תיקון.

עד שנת 1948 היו בידי העם היהודי 2,000 קמ"ר בארץ-ישראל. **בתום מלחמת תש"ח** הוכפל שטח זה פי 10. המדינה הצעירה עמדה בפני צרכים בוערים ביותר - קליטת מאות אלפי עולים, מציאת פתרונות תעסוקה, דיור, חינוך וביטחון, פיזור אוכלוסייה ויצירת תשתיות. תוך שנים - מעטות נפרצו דרכים, הוקמו יישובים, נחרשו שדות בור ונכרו בארות בחבלי ארץ, שהיו עד אז שוממים.

אחד המפעלים הלאומיים הגדולים ביותר היה **ייבוש אגם החולה**. הייבוש היה אתגר הנדסי וטכני מרתק, הוא הבטיח תעסוקה למאות עובדים ועשוי היה ליצור עתודות חדשות של קרקע חקלאית משובחת. מעל הכול, הייתה הגשמה של מה שנתפס אז כערך לאומי נשגב – חיסולה של הביצה הגדולה. המונח "ייבוש ביצות" היה אחד ממעצבי דמותו ההרואית של ה"חלוץ" הקלאסי. והנה, נכונה לנו האפשרות ליבש את הגדולה בביצות הארץ ואף ל"הרוויח" אלפי דונמים של קרקע יקרה.

ייבוש החולה היה המעשה הראשון שהביא להתעוררות ממשית של התנועה לשמירת הטבע והסביבה. אגם החולה, כך מסתבר, היה נכס אקולוגי בקנה מידה עולמי. באגם מתקיים עולם נדיר של חי וצומח ייחודי, ייבוש האגם גזר כליה על אוצר בוטני וזואולוגי יקר.

התנועה לשמירת הטבע קמה מתוך קומץ אנשי אקדמיה מתחום מדעי הטבע, אליהם חברו מורים ותיקים, בעיקר מבני ההתיישבות העובדת. מחוללי התנועה היו הזואולוג **היינריך מנדלסון** והבוטנאי **יעקב גליל**.

בשנת 1954, על רקע עבודות הייבוש בחולה, הקימו הסטודנטים **אמוץ זהבי ועזריה אלון**, את **החברה להגנת הטבע**. החברה עסקה בגיוס המוני של חברים ותומכים, והפכה תוך זמן קצר לגוף המוביל והמרכזי של הפעילות למען איכויות הסביבה בישראל. החברה להגנת הטבע עוסקת בחינוך, במחקר, בפעילות ציבורית ומשפטית ובקיום מערכת ענפה של הסברה והעמקת הידע בנושאי איכויות הסביבה. פעילותה הציבורית הראשונה הייתה בקשה ממנהלי מבצע חיסול החולה, כי במסגרת הייבוש תישמר חלקה בה יתקיימו שרידים של עולם הטבע העשיר של האגם. הבקשה נדחתה בתחילה מכול וכול, היו שראו בה חוצפה ועזות מצח, מעין תקיעת מקל בגלגלי העגלה הלאומית הדוהרת להגשמת יעדיה המקודשים. לבסוף הוסכם על "הרטבה מחדש" של חלק מן השטח שיושב. באותו שטח מורטב (בן 3,100 דונם) פועלת כיום שמורת החולה.

למרבה הצער, הסתבר כי צדקו מתנגדי הייבוש. לעולם החי והצומח של הארץ אבדו עשרות מינים של בעלי חיים, ואילו הקרקע שיובשה משוללת כל ערך חקלאי.

החברה להגנת הטבע הוסיפה לפעול בתחומי החינוך וההסברה, המשפט והמחקר. בשנת 1964 הצליחה החברה להביא להקמתה של רשות ממשלתית לשמירת הטבע ולחקיקת תקנות המגדירות את עקרונות שמירת החי והצומח. ביוזמת האלוף אברהם יפה והזואולוג עזי פז, ראשי רשות שמורות הטבע, סומנו שטחים נרחבים כשמורות טבע, מקומות בהם אסורה על-פי חוק כל פגיעה בחי, בצומח או בדומם.

התנועה לשמירת הטבע והסביבה נולדה מתוך תחושה ספונטנית של שליחות ומחויבות רגשית לנופי הארץ. לימים עוצבו יסודותיה למשנה סדורה של עקרונות. עזריה אלון, מחלוצי התנועה לשמירת הטבע, הגדיר את "**חמשת עמודי שמירת הטבע**:"

העמוד האסתטי : הטבע כיצירה בעלת יופי אמנותי ושלמות אסתטית.

העמוד האתי :הנזק המוסרי בפגיעה טוטאלית באחד ממרכיבי הטבע.

העמוד המדעי :שמירת הטבע ככלי מחקרי בהווה, ובעיקר - בעתיד.

העמוד הכלכלי :תועלת כלכלית בשמירת "מאגר הגנים" שמעמיד הטבע, ולחילופין, נזק בלתי הפיך עלול להיגרם מחיסול אחד ממרכיבי המערכת הטבעית.

העמוד הציוני :התנועה הציונית לקחה על עצמה את האחריות על ארץ-ישראל, אחריות זו כוללת שמירה על איכויות הסביבה, על החי ועל הצומח של הארץ.

במהלך השנים חלה תמורה משמעותית ביחסם של השלטונות לשמירת הטבע והסביבה. הנושא מעוגן כיום בחוקים ובתקנות רבות, הוא נלמד במסגרת מערכת החינוך ומטופל באופן שוטף על-ידי משרד ממשלתי לאיכות הסביבה. בארץ פועלים מספר גופים העוסקים באופן פעיל בנושאי איכות הסביבה. התעוררות זו הושגה בזכות פעילות חינוכית ארוכת שנים, אך גם בשל התגברות התחושה כי נזקים בלתי הפיכים נגרמים לאיזון העדין שבין האדם לסביבתו. הפעילות למען שמירת הטבע והסביבה נחלה הצלחות רבות לצד אכזבות קשות.

להלן חלק מן הפעילויות הציבוריות הבולטות, שבהן עסקה החברה להגנת הטבע בארץ.

הגנת פרחי הבר

המסע הציבורי למען פרחי הבר נחשב כהישג הסברתי וחינוכי בקנה מידה בינלאומי. עד אמצע שנות ה-60 הייתה קטיפת פרחי בר מותרת ואף מעוגנת בתרבות ובהווי המקומי. בצדי הדרכים ניצבו נערים רבים שהציעו למכירה פרחי בר שנקטפו בשדות הסמוכים. נדמה היה כי תוך זמן קצר תיגזר כליה על מינים רבים של פרחים. עם חיקוק חוק הגנת פרחי הבר, יצאו החברה להגנת הטבע ורשות שמורות הטבע במסע הסברה נרחב, שכלל הפקת חומר הסברתי, ארגון כנסים למורות ולגננות, הרצאות לשוטרים ולמשפטנים, ומבצעי שיטור ואכיפה כנגד סוחרי פרחים מוגנים. דומה כי עם השנים הפך איסור קטיפת פרחי הבר למוסכמה לאומית שאין עליה עוררין.

הר מירון

הר מירון הנו הפסגה הגבוהה ביותר ממערב לירדן. צה"ל בחר להשתמש בהר כמוצב צבאי. במסגרת בניית המתקנים הצבאיים נוצר איום על החורש הטבעי בהר. החברה להגנת הטבע וצה"ל הצליחו למצוא ערוץ הידברות, והמוצב הוקם תוך פגיעה מינימאלית בנופי ההר. ההר הוכרז כשמורת טבע. עם זאת, קיימת עדיין הסוגיה הכאובה של הכפרים הקיימים בהר מירון וזקוקים לעתודות קרקע לשם התפתחותם.

הכרמל

שטחי הכרמל נרכשו כבר בתקופת המנדט על-ידי חברת "הכשרת הישוב". מרחבי הכרמל חולקו למגרשים והוצאו למכירה. אברהם יפה, מנהל רשות שמורות הטבע, בלם את התכניות לבנייה על הכרמל. ההר כולו נותר כגן לאומי שבתחומו מספר שמורות טבע. עם זאת, קיימות בעיות סביבתיות הנובעות בעיקר ממחצבות המכרסמות ברכסי ההר.

חולות אשדוד

בשטח שבין הערים אשדוד ואשקלון משתרעים מרחבים של דיונות חול. זהו השטח האחרון בו ניתן לראות חול טבעי, מה שהיה בעבר ממאפייניו המובהקים של אזור החוף. החוק אוסר על כריית חול בלתי מבוקרת, עם זאת קיים חשש כי בנייה מסיבית באזור תגרום להתכלות החול. מזה שנים רבות מתקיים דיון ציבורי בסוגייה זו על כל משמעויותיה.

כביש חוצה ישראל

כביש חוצה ישראל הוא אחד המפעלים הכלכליים הגדולים ביותר אותם יזמה המדינה. החברה להגנת הטבע יצאה בתוקף כנגד סלילת הכביש בטענה, כי מדובר במבצע מגלומני שישחית את צלמה של הארץ בלא שיביא כל תועלת ממשית. את הפתרונות התחבורתיים יש למצוא במערכות הסעה המונית ובעיקר ברכבות. אנשי החברה להגנת הטבע מזכירים את ההתלהבות העצומה ששררה בארץ ערב ייבוש החולה, החשש הוא כי גם אחריותו של הכביש היא מפח נפש ובושה גדולה.

ים המלח

ים המלח הוא נכס טבעי יחיד במינו בעולם. בשנת 1930 הוקמו "מפעלי ים המלח" העוסקים בהפקת המלחים והמחצבים האצורים בים. ים המלח הוא אתר תיירותי מבוקש המושך אליו רבבות נופשים בשנה. איכויות אלו של הים גורמות לעניין רב מצד משקיעים ויזמים, החשש הוא כי הלהיטות לניצול הים תגרום לנזק בלתי הפיך.

שימור מבנים ואתרים היסטוריים

בתקופת המנדט הבריטי נקבע "חוק העתיקות", המגן על כל אתר שהוקם עד שנת 1700. החוק איננו מטפל באתרים שהוקמו אחרי שנה זו. החברה להגנת הטבע נרתמה להגנתם של מבנים ואתרים, בהם משתקפת התרבות החומרית של ארץ-ישראל במאתיים השנים האחרונות. בשנת 1984 הקימה הכנסת את המועצה לשימור מבנים ואתרי התיישבות. ניהול המועצה נמסר לחברה להגנת הטבע.

מאז הוקמה, הצליחה המועצה לשימור אתרים למנוע הריסתם של אתרים רבים ולהביא לשיקום הפיסי של עשרות מבנים ברחבי הארץ. שמירת הנוף הבנוי של ארץ-ישראל הוא מרכיב מרכזי במאבק על דמותה וצביונה של הארץ.

מתוך האתר של מט"ח- הספרייה הוירטואלית www.cet.ac.il

פעילות על הטקסט המידעי

הצורך בקיום פעילות לשמירת הטבע והסביבה הוא תוצר מובהק של התקופה המודרנית.

החל מאמצע המאה ה-19 הופר האיזון שבין האדם לטבע ולסביבה. המהפכה התעשייתית הביאה לשליטה גוברת והולכת של האדם על הטבע הגולמי. השכלול באמצעי התחבורה אפשר לאדם האירופי להגיע לחבלי ארץ חדשים ובלתי מופרעים, הצורך באמצעי ייצור ובחומרי גלם גרם לדילול משאבים טבעיים של כדור הארץ.

<http://yarok.walla.co.il/?w=/5711/1428426>

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3665273,00.html>

א. היכנסו לאתרים המסומנים לפניכם והאזינו לדיון העוסק בשאלה:

מי מסכן את השטחים הפתוחים בישראל?

דו"ח חדש של החברה להגנת הטבע מצביע על האיומים על השטחים הפתוחים בישראל. הממשלה, מנהל מקרקעי ישראל ויזמים פרטיים הם חלק מהסכנה המיידית למערכות אקולוגיות רבות.

ב. קראו את המאמר שלפניכם שנכתב על ידי עפר רגב, עיתונאי, חוקר תולדות החברה להגנת הטבע בשנת 1998 בספר "אישים ומעשים בישראל". המאמר כולו עוסק בהשפעת התקופה המודרנית על הסביבה והטבע ובפעילויות ציבוריות שנעשו כדי להפחית כמה שניתן את הפגיעה בטבע.

ג. ערכו רשימה של ציוני דרך בתהליך ההדרגתי העובר על הטבע והסביבה בעקבות המודרניזם.

ציינו את השנה – התופעה – השפעתה על הטבע.

ד. כתבו מהם יעדיה ופעולותיה הציבוריות של החברה להגנת הטבע.

ה. מהם חמשת עמודי שמירת הטבע? הסבירו כל אחד מהעמודים הללו במילים שלכם ובעזרת דוגמאות מחיי היום יום. מהו העמוד החשוב ביותר בעיניכם?

ו. המאמר מציין בקצרה כמה מפעילויות הציבוריות של החברה להגנת הטבע. בחרו אחת המשמעותית בעיניכם ביותר, קראו עליה במקורות מידע נוספים והכינו כתבה מורחבת יותר על פעילות זו. צרפו מפה עם ציון המקום עליה, צילומים, תמונות ונתונים נוספים עדכניים.

משימות הבעה בעל פה: (להרחבה בינתחומית בנושא קיימות ואיכות הסביבה)

1. סיכום של הטקסט המידעי והצגת עיקרי הדברים בעל פה.
2. היערכות לקראת דיון בשאלה: **פיתוח לעומת שימור?**
3. כיצד נענים מצד אחד לצרכים של החברה המודרנית: צורך בסלילת כבישים ובהרחבתם, בניית בתים רבי קומות, הקמת מפעלי תעשייה לרווחתם של אזרחי המדינה ומצד שני שומרים על איכות הסביבה והטבע?
4. כתבו טקסט טיעון המבוסס על אחד מהמקורות שהוזכרו בחלקו הראשון של הדף והוסיפו הנמקות לעמדתכם בשאלה:

כיצד ניתן לשמור על הארץ ולא להחריבה במציאות העולם המודרני על כל צרכיו?

הנכם יכולים לשבח את הפסוקים שלפניכם בהצגת הנושא והטענה.

" ויקח ה' אלוהים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה ". בראשית ב' פס' ז-ט, ט"ו

בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האדם הראשון, נטלו (לקחו) והחזירו (והראה לו) את כל אילני גן עדן ואמר לו: ראה מעשיי כמה נאים ומשובחין הן וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך (שים לב) שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם קלקלת אין מי שיתקן אחריך".

קהלת רבה פרשה

קהלת רבה - מדרש לספר קהלת (מחמש המגילות שבחלק הכתובים בתנ"ך), ממדרשי ה"רבה"

לתנ"ך. מסודר לפי סדר פסוקי הספר. התחבר בארץ ישראל במאה השמינית לערך.

קטעי המקורות וניסוח שאלת הדיון נלקחו מ"ערכים במועדים" מכון שלום הרטמן